

sista perioden af sitt lif då han uppträdde som gäst under gamla operahusets sista spelår, 1890—91, spelade med oförminskad komisk kraft. Till hans komiska uppgifter hörde äfven *Paris* i »Den sköna Helena» och *Prins Saphir* i »Riddar Blåskägg». Men äfven i rent lyriska partier, såsom *Max* i »Friskytten», *Tamino* i »Trollflöjten», *Nemorino* i »Kärleksdrycken», *Tonio* i »Regementets dotter», *Florestan* i »Fidelio», *Lyonel* i »Martha», *Roger* i »Muraren», *Belmonte* i »Enleveringen ur seraljen» m. fl., beredde hans vackra, sympatiska tenorröst och hans känsliga föredrag honom stor framgång. Som enskild person var Victor Dahlgren, tack vare sitt öppna, flädfria väsen, sitt glada och godmodiga sätt, uppburen och värderad som få. Öfver allt där den jovialiske mannen med det trefliga småleendet och den vänliga blicken visade sig, i ordensällskap som i enskilda samkväm, blef han en välkommen länk i vänskapskedjan, och då »Vicke» stämde upp några af sina med oförliknelig humor föredragna komiska bondvisor stod alltid glädjen snart högt i tak. Och så blef Victor Dahlgren, under loppet af många år städse bevarande sitt ungdomliga yttre och sitt glada humör, inom olika samhällslager både i hufvudstaden och under konstresorna i landsorten en af alla afhållen och respekterad vän. Den 22 jan. 1885 erhöll han medaljen »Litteris et artibus». Han afled å Sabbatsbergs sjukhus den 23 juni 1892.

Fredrika Stenhammar, född *Andrée*. *K. T.* 1 sept. 1855—30 juni 1857 och ånyo 1 juli 1859—30 juni 1863. *K. T:ne* 1 juli 1863—1880. (Frånvarande 12 nov. 1867—1 sept. 1868.)

Född i Visby den 19 sept. 1836 (dotter af provinsialläkaren på Gottland *Andreas Andrée* och *Eberhardina Lovisa Lyth*). Hennes musikaliska anlag voro ovanliga och blefvo äfven tidigt odlade. Den första musikundervisningen fick hon af sin egen fader och därefter af musikdirektören *Wilhelm Söhrling* (fader till operasångerskan fru *Wilhelmina Strandberg*). Hos denne skicklige och samvetsgranne lärare grundlade hon sin musikaliska uppfostran, hvarefter hon år 1851 vid ännu ej fyllda 15 år lämnade föräldrahemmet, för att vid det högt ansedda Leipzigerkonservatoriet idka allvarliga studier i komposition och pianospel. Vid Gewandhauskonserterna och på Leipziger-Stadttea-

ter fick hon emellertid genom åhörandet af framstående sångförmågor, men framför allt de båda då täflande europeiska stjärnorna Henriette Sonntag och Jenny Lind, den väckelse, som dref henne att i sångens sköna konst söka uttrycket för sin musikaliska begåfning. Sin första sångundervisning fick hon hos fru Schäffer i Leipzig.

År 1854 anställdes hon som sängerska vid Hofoperan i Dessau, hvilket engagement afbröts genom teaterhusets brand. Efter att sedan med framgång hafva uppträdt som gäst i Cassel och Leipzig gjorde hon ett besök i Sverige. Dåvarande förste direktören för Kungl. Teatern, friherre Knut Bonde, inbjöd henne därunder att försöka sig på svenska operans tiljor tillsammans med den berömde österrikiske tenoren Aloys Ander, hvilken då uppträdde där som gäst, och den 22 juni 1855 debuterade hon på tyska språket som *Lady Harriet* i »Martha». Den lycka hon vid sitt första uppträdande gjorde, grundade sig ej blott på en ungdomlig, liflig apparition och en ovanlig sångröst, utan äfven och fastmera på en obestridlig, inneboende fin uppfattning och omedelbarhet i föredraget. Genast efter debuten blef hon fast engagerad, och fick inom kort lösa sådana uppgifter som *Pamina* i »Trollflöjten», *Grefvinnan* i »Figaros bröllop», *Donna Anna* i »Don Juan», *Agatha* i »Friskyttan», *Alice* i »Robert» och *Mathilda* i »Wilhelm Tell», hvilken sistnämnda roll hon kreerade på den svenska operascenen, då denna opera första gången uppfördes härstädes den 4 juni 1856 (hvarvid Aloys Ander vid sitt andra gästspel här utförde Arnolds parti). Åren 1857–58 företog hon en studieresa till Paris. Hon fick där undervisning hos Duprez i sång och lyriskt-dramatisk deklamation och uppträdde under tiden ofta på dennes egen teater i scener ur större operor, men samtidigt därmed åtnjöt hon äfven undervisning af fru Isabelle Bur (elev af Manuel Garcia, Jenny Linds lärare). Under dessa berömda lärares utmärkta ledning utvecklade hon sig alltmer till en sängerska af stor betydighet, hvilket hade till följd ett gästspel på våren 1859 på Hofoperan i Wien, hvar efter hon ånyo begaf sig hem till fäderneslandet och fick s. å. på nytt anställning vid den svenska operascenen. Hon uppträdde nu som *Rezia* i »Oberon», en musikalisk uppgift af det slag, som varmast tilltalade hennes konstnärsindividualitet,

och i hvilken hon kunde utveckla hela behaget af sin klockrena stämma, och hela djupet af sin sannt musikaliska uppfattning. Hon var därefter till sin död fästad vid vår lyriska scen med undantag af större delen af spelåret 1867—68, då hon på grund af en misshällighet mellan teaterstyrelsen och henne under spelåret begärde och erhöll afsked. Under denna tid reste hon tillsammans med fru Norman-Neruda till Köpenhamn. Där skördade hon mycken utmärkelse under en serie gästföreläsningar på det Kongelige Teater därstädes, och firades därjämte som en synnerligen eftersökt konsertsångerska. Från början af spelåret 1868—69 inträdde hon ånyo i Kungl. Teaterns tjänst och intog fortfarande, alltjämt bredvid Louise Michaeli obestridd primadonnans plats.

»Det område på hvilket hon bäst och klarast lade i dagen sin ypperliga skola, sin djupt musikaliska natur och den alla svårigheter besegrande klarhet, hvarmed äfven de mest invecklade musikaliska uppgifter af henne löstes, var onekligen det Wagnerska dramat, hvars förnämsta tolk hon var på vår scen, vare sig man betraktar henne som *Senta* i »Den flygande Holländaren», som *Elsa* i »Lohengrin», eller som *Elisabet* i »Tannhäuser». Dessa tre kvinnliga väsen, hvar och en uppfylld af den mest jungfruliga skärhet, hvar och en nästan enväldigt behärskad af en mystisk makt under hvilken de böja sig med resignationens hela själförnekelse, och hvar och en framställande en skiftande, djupt sympatisk bild af det evigt kvinnliga, vunno genom hennes musikaliska framställning ett egendomligt, djupt gripande intresse, som kanhända icke en mera uteslutande dramatiskt anlagd sångerska skulle kunna förläna dem.» (Frans Hedberg, »Svenska opera-sångare».)

Bland de många roller, som fru Stenhammar under sin långa konstnärskarriär utförde på den svenska operascenen, må utom förut nämnda, anföras följande: *Leonora* i »Trubaduren», *Gilda* i »Rigoletto», *Estrella* i Berwalds »Estrella di Soria», *Margareta* i »Faust», *Valentine* i »Hugenotterna», *Selika* i »Afrikanskan», *Bertha* i »Profeten», *Adalgisa* i »Norma» och *Julia* i »Romeo och Julia». Fredrika Stenhammars betydelse för vår inhemska sängkonst var dock icke uttömd med hennes sceniska uppträdande. Hon hade en stor sådan som konsertsångerska, på hvilket område

hon åtnjöt en obegränsad och välförtjänt popularitet. Men hon hade en ännu större som lärarinna. Om någon kunde inprägla hos sina elever den lärdomen att endast vinna segrar genom att använda ädla och rena vapen, så var det hon. Hon var på samma gång en sträng, en mycket fordrande, men också en rikt gifvande lärarinna. År 1864 blef hon ledamot af Kungl. Musikaliska Akademien och den 1 dec. 1876 erhöll hon medaljen »Litteris et artibus». Hon afled i Stockholm den 7 okt. 1880. — Gift den 15 juni 1865 med operasångaren *Oscar Fredrik Stenhammar*.

Anders Gustaf Wilhelm Hedman. *K. T.* 1 jan. 1856—30 juni 1863. *K. T:ne* 1 juli 1863—30 juni 1883.

Född i Stockholm den 14 april 1830. Balettelev den 1 juli 1842, figurant den 1 juli 1845. Sufflör den 1 jan. 1856, till sin död den 6 juli 1883. Under hela denna tid hade han anställning både som sufflör och aktör.

Edla Sofia Skoglund, född Malmström. *K. T.* 1 mars 1856—30 juni 1863. *K. T:ne* 1 juli 1863—1875.

Född på Västerås slott den 12 maj 1831 (fadren, *Georg Malmström*, var kammartjänare och hofmästare hos landshöfdingen friherre F. Ridderstolpe). Elev vid kören den 1 febr. 1848, korsångerska den 1 juli 1852. Debuterade den 6 febr. 1856 som *Elvira* i »Don Juan», hvilken roll blef den enda hon utförde. Sedan tjänstgjorde hon endast i kören. Död i Stockholm den 7 juni 1875. — Gift i april 1861 med hautboisten *Andreas Emanuel Skoglund*.

Per Anders Johan Willman. *K. T.* 1 juli 1856—30 juni 1857 och å nyo 1 juli 1859—30 juni 1863. *K. T:ne* 1 juli 1863—30 juni 1888. Lifstidskontrakt, upprättadt den 1 juli 1863.

Född i Stockholm den 22 juli 1834. Hans fader var den framstående musikern *Olof Willman*, violonist i Hofkapellet 1814—1815, eftersökt musiklärare och ledamot af Kungl. Musikaliska Akademien; modern hette *Ulrika Christina Lindblad*. Redan i föräldrahemmet invigdes Anders Willman i kärleken till den konst, som sedan blef hans lifs stora uppgift. Men han inhämtade äfven den allmänna bildning, som utgjorde grund-

valen för det gedigna konstnärskap, hvilket sedermera hos honom bar så rik frukt. År 1852 tog han studentexamen i Uppsala, men började omedelbart därpå studera sångkonsten för Julius Günther. Den 1 juli 1853 ingick han i Kungl. Teaterns elevskola, där han erhöll undervisning i deklamation och mimik af fru Bock. Den unge eleven väckte genast stora förhoppningar och den 22 jan. 1854 fick han debutera som *Sarastro* i »Trollflöjten». Han var då endast nitton och ett halft år, men vann dock mycket erkännande, icke blott för sin präktiga röst, utan äfven för sitt dramatiskt verksamma spel, ehuru visserligen kritiken på ett par håll förhöll sig något reserverad. År 1856 fick han aktörsengagement, men redan följande år beslöt han att fullända sina studier i utlandet. Han hade emellertid under de gångna åren, såväl under elevtiden, som sedan han erhållit fast anställning, fått uppträda i många olika såväl tal- som sångroller. Så t. ex. fick han spela *Dödgräfvaren* i »Hamlet», *Tegel* i »Siri Brahe och Johan Gyllenstjerna», och då negern *Ira Aldridge* i juni 1857 gasterade på Kungl. Teatern i ett par Shakspeare-stycken, spelade *Willman Montano* i »Othello» och *Dogen* i »Köpmannen i Venedig».

Sedan hans första anställning vid Kungl. Teatern upphört reste han 1857 till Paris, där hans studier räckte i två år. Under denna tid studerade han sångkonsten isynnerhet för Duprez, men äfven för Laget, samt tog hos den originelle och excentriske, men utmärkte läraren Delsarte undervisning i musikalisk deklamation, plastik och mimik. Under de båda år han stannade i Paris drog han fördel ej blott af den direkta undervisningen, utan äfven af det efterföljansvärda han hörde och såg på världsstadens teatrar.

Då Willman år 1859 återvände till Stockholm var han en vida mera betydande konstnär än förut. Han sjöng *Bertram* i »Robert» och nedlade så stor kraft och värme i sin konstnärliga framställning, att man genast fann huru mycket Parisstudier-na utvecklat hans redan förut erkännansvärda talang.

Om Willmans konstnärskap var af stor betydelse efter återkomsten från Paris, undergick det dock ytterligare utveckling vid Kungl. Teatern, isynnerhet genom den lyckliga tillfälligheten, att August Bournonville under åren 1861—1864 var anställd som intendent för scenen. Denna ypperlige instruktör

tör fann snart att den unge sångarens konstnärliga tillgångar kunde och borde ytterligare förkofras, och därför instuderade han med honom på det noggrannaste flere af de partier, som sedan blefvo Willmans mest betydande. I tre år åtnjöt den unge sångaren Bournonvilles ovärderliga handledning, och bland de partier som han var nog lycklig att få instudera för denne mästare var det isynnerhet *ett*, som med fog kan prisas som konstnärens yppersta: *Mefistofeles* i Gounods »Faust». Redan när nämnda opera första gången upptogs på svensk scen den 5 juni 1862, var denna hans framställning ypperlig både i sång och spel, och sedermera utarbetade han under hand ända in i de finaste detaljer denna verkligt storartade skapelse, »storartad genom den breda humor, den sprudlande satir och den käckt burleska djäfvulskhet, som han förstod att genomsyra den med».

En af Willmans förnämsta skapelser föröfrigt var *Marco Spada* i Aubers opera. Här var han icke blott den fint bildade sångaren med den vackra, klangfulla basrösten: han visade sig äfven i denna opera som en skådespelare af hög rang. Framgången betingades i denna såväl som i många andra partier icke blott af de rent lyriska resurserna, utan äfven af åtskilliga yttre företräden. Sådana voro hans manliga apparition, hans maskeringskonst, den för en lyrisk artist ännu mera än för en dramatisk ovanliga förmågan att individualisera, samt framförallt hans underbara, trohjärtade och själfulla ögon, hvilka bidrogo att i ännu högre grad förlåna framställningen en fångslande och sympatisk prägel.

Bland Willmans öfriga roller må nämnas *Marcel* i »Hugenotterna», *Kasper* i »Friskyttan», *Sulpiz* i »Regementets dotter», *Don Pedro* i »Afrikanskan», *Rebolledo* i »Kronjuvelerna», (en utmärkt framställning), *Don Juan*, *Bellamy* i »Villars dragoner», *Figaro* i »Figaros bröllop», *Rocco* i »Fidelio», *Pietro* i »Den stumma», *Plumkett* i »Martha», *Landtgreffen* i »Tannhäuser», *Daland* i »Den flygande Holländaren» och *Tsar Peter* i »Nordens stjärna» (den sista roll han instuderade). Han var äfven en framstående konsertsångare och under många år en själfskrifven, populär tolkare af de förnämsta baspartierna i Haydns och Händels oratorier.

Men Willman var icke endast en utmärkt lyrisk konstnär,

äfvén som scenisk ledare och instruktör inlade han stora förtjänster. Om hans verksamhet som regissör vittnar bäst de förtäffliga uppsättningar af Boïtos »Mefistofeles», Adams »Konung för en dag» och Meyerbeers »Nordens stjärna», hvilka upptogos under åren 1881—1883 då Willman var scenintendent under Westins direktörskap. Under spelåren 1877—1881 var Willman därjämte föreståndare för Kungl. Teaterns elevskola.

År 1883 blef Willman efter Westin direktör för de kungl. teatrarna. Hans verksamhet som teaterchef blef däremot ej så framgångsrik som hans konstnärsbana — hans praktiska administrationsförmåga stod ej i jämbredd med hans konstnärliga intressen. På denna post kvarstod han till 1888, då han äfvén afgick som skådespelare och sångare.

År 1869 blef Anders Willman ledamot af Kungl. Musikaliska Akademien, 1878 erhöil han medaljen »Litteris et artibus» och 1880 utnämndes han till riddare af Vasaorden; han var därjämte riddare af Dannebrogorden och några andra utländska ordnar.

I jan. 1898 invaldes Willman till ledamot i den med anledning af den blifvande teaterverksamheten i den nya operabyggnaden tillsatta teaterkommittén. Han efterträdde där Knut Almlöf, som för sjukdom hade måst afsäga sig uppdraget. Det första sammanträde han bevistade i denna kommitté ägde rum å Hôtel Östergötland den 17 jan. 1898, och det blef för honom äfvén det sista. Redan några minuter efter det han haft ett kort anförande, hvarvid ingenting ovanligt förmärktes hos honom, gled han ned från den stol på hvilken han satt och föll i golvet utan att gifva ett ljud ifrån sig. Två tillkallade läkare kunde endast konstatera att döden inträdt genom hjärtförlamning.

Anders Willman var tre gånger gift. Den 24 sept. 1871 ingick han i Norrköping giftermål med skådespelerskan och operasångerskan *Hedvig Harling*. Efter hennes den 15 aug. 1887 timade död gifte han sig den 3 sept. 1888 med f. d. skådespelerskan vid de kungl. teatrarna *Fanny Aberg*. Makarna Willman bosatte sig då på Wermdön, där de lefde i lyckligt lugn några år, tills hustrun angreps af en obotlig sjukdom och afled i Stockholm den 5 febr. 1895, sedan de återflyttat till hufvudstaden. Den 3 sept. samma år ingick Willman för tredje gången äktenskap och gifte sig i Slottskyrkan med *Eva Eugenie*

Adèle Hermelin (född 1865, död å Sophiahemmet den 27 dec. 1916, dotter af kammarherren, friherre Claes Fredrik Samuel Hermelin och grefvinnan Amalia Matilda Gustafva Cronhielm af Hakunge). Tillsammans med sin tredje hustru flyttade Willman i okt. 1897 till Södertäljetrakten, där han nog hade hoppats få tillbringa många år i lugn och ro, då han efter endast några få månader så plötsligt träffades af döden.

Maximiliana Theodolinda Röske-Lund, född Röske. *K. T.* 1 juli 1856—30 juni 1862. *K. St. T. gästspel* 8—19 juni 1868, 3 g.

Född i Stockholm den 5 juni 1836 (dotter af sergeanten *Johan Henrik Röske* och *Anna Nystedt*). Elev den 1 nov. 1852, hvarunder hon åtnjöt sångundervisning för Günther. Under sin sexåriga anställning vid Kungl. Teatern utförde hon bl. a. följande operapartier: *Pamina* och *Nattens drottning* i »Trollflöjten», *Agatha* i »Friskyttan», *Grevinnan* i »Figaros bröllop», *Elvira* och *Zerlina* i »Don Juan», *Adalgisa* i »Norma», *Valentine* i »Hugenotterna», *Leonora* i »Stradella», *Bertha* i »Profeten», *Elvira* i »Ernani», *Mathilda* i »Wilhelm Tell» och *Isabella* i »Robert». Efter sin afgang från Kungl. Teatern uppträdde hon på åtskilliga tyska operascener och var bl. a. anställd vid Stadtteatern i Stettin 1863. Uppträdde i Breslau 1867 med stort bifall som *Donna Anna* i »Don Juan», *Leonora* i *Trubaduren* och *Elisabet* i »Tannhäuser» m. fl. I juni 1868 uppträdde hon som gäst å Kungl. Stora Teatern såsom *Donna Anna*, *Leonora* i »Trubaduren» och *Selika* i »Afrikanskan». I början af 1870-talet engagerad vid Kungl. Operan i Berlin. 1874—77 var hon anställd vid den af Ludvig Josephson uppträdde operan vid Kristiania Teater, hvarefter hon under första halfåret 1878 var engagerad som primadonna vid svenska operan i Helsingfors. År 1885 uppträdde hon vid fru Mattis Lundströms operasällskap på Tivoliteatern i Kristiania. »Fru Röske-Lund hade en både till omfång och styrka betydande sopranstämma, som hon behandlade med öfverlägsen artistisk förmåga, och hennes föredrag utmärkte sig alltid genom dramatiskt lif, värme och färg». Hon afled i Köpenhamn den 7 juni 1895. — Gift den 21 apr. 1860 med oboisten i Hofkapellet *Emilius Lund* (född i Köpenhamn den 5 juni 1830, anställd i Kungl. Hofkapellet 1857—1862, död den 6 april 1893).

Bertha Carolina Mathilda Bock, sedan **Fru Tammelin**. *K. T.* 1 juli 1856—30 juni 1863. *K. T.:ne* 1 juli 1863—30 juni 1887.

Född i Stockholm den 21 dec. 1836, dotter af flöjtisten i Hofkapellet *Carl Friedrich Bock*, och skådespelerskan vid Kungl. Teatern fru *Carolina Sofia Bock*, född *Richter*. Elev den 1 jan. 1853—31 dec. 1855. Redan innan hon vid 17 års ålder antogs till elev hade hon haft förmånen af sin moders utmärkta ledning. Af modern som var lärarinna i deklamation vid Kungl. Teaterns elevskola, lades grunden till den ypperliga talkonst, för hvilken fru Tammelin sedermera blef så berömd. Utrustad med godt hufvud erhöll hon därjämte en för en kvinna på den tiden mindre vanlig bildning. Efter genomgången elevkurs anställdes hon som skådespelerska vid Kungl. Teatern, en plats, som hon sedermera med heder och framgång fyllde i 31 år. Under denna tid utförde hon mer än ett par hundra tal- och sångroller, omfattande alla möjliga slag, från de mest allvarliga till de mest komiska, och hon gjorde det så, att hennes framställningar, alltid goda, stundom formade sig till små mästestycken af natursanning och träffande karakteristik. Bland hennes talroller må erinras om: *Ingrid* i »Engelbrekt och hans dalkarlar», *Mamsell Florin* i »Blommor i drifbänk», *Tant Beata* i »Så kallad ungdom», *Mamsell Perath* i »Norr och Söder», *Brita Leijonhufvud* i »Kung Märta», *Fru Pernelle* i »Tartuffe», *Philaminte* i »Lärdd folk i stubb», *Adolfine* i »Familjen Benoiton», *Deborah* i »Richard Sheridan», *Fru Laroque* i »En fattig ung mans äfventyr», *Ulrika* i »Släktingar», *Mistress Malapropp* i »Rivalerna», *Fru Hänselmeier* i »Fåfänga» och *Fru Karolina Gyllenkrans* i »Advokaten Knifving». Af sångroller böra nämnas: *Puck* i »Oberon», *Veveranda* i »Slottet Montenero», *Markisinnan* i »Regementets dotter», *Barbarina* i »Figaros bröllop» och *Prinsessan* i »Den förtrollade katten». Samtidigt med sin tjänstgöring vid Kungl. Teatern och sedermera efter det hon lämnat scenen, gaf hon undervisning åt yngre förmåger i diktion och svenska språkets behandling, och det med sådan framgång, att Kungl. Musikkonservatoriet år 1879 skyndade att anställa henne som lärarinna i deklamation för dess sängelever. Här väntade henne en rik verksamhet, men detta var icke nog. År 1889 kallades hon äfven till lärarinna i deklamation och rollers instuderande vid Kungl. Teaterns elev-

skola. Hon ägnade sig åt alla dessa uppgifter med en kraft, energi och framgång, som förvärfvade henne namn af att vara en synnerligen god instruktis, och som ställde både konsten och konstnärerna i stor tacksamhetsskuld till henne. Sista gången hon uppträdde på scenen var den 7 mars 1887, då hon som *Fru Pernelle* i »Tartuffe» mottog uttrycken af publikens tacksamhet, erkännande och saknad. Hennes afgang från scenen föranleddes till stor del däraf, att hennes synförmåga, som alltid varit svag, efter hand hade så aftagit, att hon hade svårt att vägleda sig. Den 1 dec. 1885 tilldelades hon af konung Oscar medaljen »Litteris et artibus». Död i Stockholm den 2 jan. 1915. — Gift den 16 mars 1873 med d. v. kammar-skrifvaren, s. m. revisorn i K. Kammarrätten, den bekante skalden *Filip Otto Waldemar Tammelin* (född den 24 febr. 1839, död den 12 juli 1915).

Robert Gustaf Broman. K. T. 1 juli 1857—30 juni 1863. K. T. 1 juli 1863—1874.

Född den 5 sept. 1815 i Nyköping, där fadern *Erik Gustaf Broman* var borgare; modern hette *Ingrid Råström*. År 1833 blef han anställd vid C. A. F. Berggrens teatersällskap (den s. k. »magister» Berggren — han hade tagit studentexamen), kom 1835 till O. U. Torsslows sällskap, var våren 1844—46 hos Fredrik Deland och därefter hos C. G. Hessler till 1851, hvilket sistnämnda år han öfvergaf teatern och öppnade bryggerirörelse i Tavastehus. Men då detta företag ej hade önskad framgång ingick han åter vid Hesslers sällskap 1852. Förestod jämte J. W. Weselius Södra Teatern 1853—54, kvarstod vid samma scen spelåret 1854—1855, då Södra Teatern öfvertagits af Zetterholm, och tog därefter anställning vid Mindre Teatern, som hösten 1854 öfvertagits af Edvard Stjernström, och förblef där till 1857, då han öfvergick till Kungl. Teatern. »Broman var framför allt natursann, han var realist i ordets bästa bemärkelse, och det låg på botten af hans skaplynn ett drag af djup och lifskraftig humor, som adlade hans ofta kanske nog realistiska skapelser och gaf dem på detta sätt konstverkets prägel. Han hade både förstånd och hjärta och båda pulserade varmt i allt hvad han framställde på scenen.» (Frens Hedberg.) Vidden af den komiska kraft, af hvilken han var

mäktig, ådagalade han ännu under de senaste åren af sin lefnad tydligt och klart i det drastiska sätt, på hvilket han utförde väfvaren *Spoles* roll i »En midsommarnattsdröm». Bland de roller som han för öfrigt utförde på de kungliga teatrarna må anföras: *Dupuis* i »Ett hem», *Doktorn* i »Doktors marionetter», *Pont-au-Choux* i »En bengalisk tiger», *Thirion* i »En papperslapp», titelrollen i »Herr Perrichons resa», *Magister Bruus* i »Blommor i drifbänk», *Olderman* i »Smädeskrifvaren», *Botvid* i »Bröllopet på Ulfåsa», *Jemmerling* i »Advokaten Knifving», *Majoren* i »Majorens döttrar» och *Formichel* i »Familjen Benoiton».

Robert Broman var en skämtsamt anlagd natur, som isynnerhet i sina yngre dagar var mycket fallen för upptåg på scenen. En för honom i detta afseende ganska karakteristisk historia berättas från hans anställning hos Torsslow, som under somrarna spelade på gamla Djurgårdsteatern. I ett af de stora skådespel som där gäfvos, hade man, för att framställa en krigshär på scenen, låtit måla en sådan på fonddekorationen; för öfrigt finga de aktörer, som ej hade någon roll i pjäsen, tjänstgöra som soldater. Broman var en bland dem. En afton, just som fru Torsslow höll på att utföra en högtragisk scen i truppernas åsyn, märkte hon ett oförklarligt fnissande i salongen, hvilket snart öfvergick till högljudt skratt. »Hvad i all världen skrattar publiken åt? Är det något i olag med min toalet?» hviskade hon till de närmast stående på scenen. »Nej», svarade en af de medspelare, »det är bara Broman, som går och bjuder de målade gubbarna på snus»...

Han afled i Stockholm den 25 sept. 1874. — Gift den 1 sept. 1837 med skådespelerskan *Augusta Wilhelmina Haglund* (död den 23 juni 1874). En dotter till makarna Broman, skådespelerskan *Amanda Broman*, blef år 1857 gift med litteratören, s. m. intendenten vid Kungl. Stora Teatern, *Frans Hedberg*.

Charlotte Bournonville. K. T. 1 juli 1857—30 juni 1858. K. St. T. gästspel 6 juli 1866.

Född 1833. Dotter af hofbalettmästaren vid det Kongelige Teater i Köpenhamn *August Bournonville* och *Helena Fredrika Håkansson*. Sedan hon år 1856 studerat sångkonsten för professor Lamperti i Milano, blef hon fast anställd vid vår operascen den 1 juli 1857, men kvarstod där endast ett spelår, hvar-

vid hon uppträdde bl. a. som *Fidès* i »Profeten» och *Nancy* i »Martha». Var sedermera, från 1859 till 1884, anställd vid det Kongelige Teater i Köpenhamn där hon erhöll titeln k. kammarsångerska. Vid gästuppträdandet på Kungl. Stora Teatern i Stockholm den 6 juli 1866 (utställningssommaren) utförde hon *Fidès'* parti i »Profeten». — Hon var sånglärarinna för prinsessan *Dagmar*, s. m. kejsarinnan *Maria af Ryssland*, samt prinsessan *Alexandra*, s. m. drottning af England. Har författat ett större memoarverk »Erindringer fra Hjemmet og Scenen», hvilket utkom 1904. Hon afled i Köpenhamn den 23 mars 1911.

Sten Harald Torsslow. K. T. 1 sept. 1857—1 juli 1859. K. T.:ne 1 okt. 1864—30 juni 1888.

Född i Kristianstad den 10 febr. 1838. Föräldrarna voro det berömda skådespelareparet *Olof Ulrik Torsslow* och *Sara Fredrika Strömstedt*. Under den första perioden af sin anställning vid Kungl. Teatern ägnade han sig åt talscenen och debuterade den 23 sept. 1857 som *Henri* i skådespelet »*Fiammina*». År 1864 engagerades han änyo, men då hufvudsakligen som sångare, och debuterade den 1 dec. 1864 på Kungl. Dramatiska Teatern som *Gottfried* i operetten »*Doktorn och apotekaren*». Bland de roller han sedermera utförde kunna anföras *Horace* i »*Svarta dominon*», *Stålsporre* i »*Mälaren och modellerna*», *Nevers* i »*Hugenotterna*», *Chateaufeuf* i »*Tzar och timmerman*», *Sebastian* i »*Kronjuvelerna*» *Alfonso* i »*Den stumma*», *Leopold* i »*Judinnan*» och *Ottokar* i »*Friskyttan*». Dessutom uppträdde han i åtskilliga rent dramatiska roller. Visserligen hörde han ej till de »stora» tenorerna, men hans röst var behaglig under dess friska tid och som skådespelare hade han en för scenen lämplig apparition. Innan Harald Torsslow började sin teaterbana ägnade han sig åt målarkonsten och studerade vid Konstakademien i Stockholm och sedermera i *Düsseldorff*, och sedan han lämnat scenen gjorde han sig bemärkt som en ganska framstående landskapsmålare. Redan år 1869 hade han blifvit kallad till agré vid Akademien för de Fria konsterna. Död i Stockholm den 7 dec. 1909.

Carl Fredrik Lagerqvist. K. T. 1 okt. 1857—30 sept. 1858. K. T.:ne 1 okt. 1866—30 juni 1888. K. Op. 20 nov. 1888 (A. Hans

sons afskedsrecett); 3 april och 16 okt. 1890. *K. Dr. T. gästspel*: 27 mars—6 maj 1892, 21 ggr; ånyo 4 nov. 1892 (Gustaf Fredriksons 30-års jubileum).

Född i Stockholm den 16 okt. 1819. Son af kryddkramshandlaren *Fredrik Adolf Döling*. Elev vid Kungl. Teatern 1835—1837, då han ännu bibehöll sitt föräldranamn, Döling, hvilket han dock sedermera af någon anledning utbytte mot namnet Lagerqvist. Från elevskolan kom han till Torsslow, som om somrarna spelade på Djurgårdsteatern och för öfrigt i landsorten. Hans första uppträdande på Djurgårdsteatern var i maj 1838, då han utförde *Baron von Huttens* roll i »Pasquillet». Man ansåg på grund af denna prestation, att han hade särskild begåfning för gubbroller. År 1844 blef han anställd vid Fredrik Delands sällskap, där han kvarstannade tills Deland 1848 slutade som teaterföreståndare. Kom därefter till Pierre Delands sällskap, och därifrån till Edvard Stjernström, först vid dennes resällskap från hösten 1851 och sedan vid Mindre Teatern under de år, 1854—1863, som Stjernström innehade densamma, utom spelåret 1857—58, då han hade anställning vid Kungl. Teatern. Spelåret 1863—64 tillhörde han det af Oscar Andersson, Wilhelm Åhman och Mauritz Pousette bildade sällskap, som då gaf föreställningar på Nya Teatern i Göteborg, och där kvarstod han äfven de båda följande spelåren, då sällskapet hade öfvertagits af Åhman och Pousette och omväxlande spelade i Göteborg, Malmö och Helsingfors och om somrarna på Humlegårdsteatern i Stockholm. Från hösten 1866 tillhörde han sedermera oafbrutet de kungliga scenerna till 1888, då han vid 69 års ålder drog sig tillbaka till privatlifvet. Sedan uppträdde han dock 1892 som gäst. Lagerqvist tillhörde den gamla skådespelarestammen, som besatt entusiasm och aktning för sitt yrke och som inlade allvar och samvetsgrannhet i allt.

»Han var en karatärsskådespelare af mycken förtjänst, visserligen ej särdeles mångsidig, men på sitt område ofta nog förtäfflig, ibland rent af mästerlig. Hans fack blef tidigt nog komiska gubbroller. Han hade ej Knut Almlöfs smidighet och komiska verve, men han kunde med saftig karakteristisk gifva uttryck åt pösande dryghet och själfbelåten öfverlägsenhet. Hans präktigt individualiserade och karrikerade ämbets-

mannatyper med orubbligt allvar och osviklig grandessa i sitt uppträdande — t. ex. *Tullförvaltar Gyllenkrans* i »Advokaten Knifving» och *Postmästaren* i Kiellands »Bettys förmyndare» — äro hittills öfverträffade på svensk scen och tillhöra de mästerverk af skådespelarkonst. Dramatiska Teatern har skäl att vara stolt öfver. Varianter af komiska gubbar med starkt utpräglad själfkänsla under en luggslyten yta gaf han som *Ölander* i »Ett resande teatersällskap» och som *Don Ranudo de Colibrados* i Holbergs bekanta komedi. En oförgätligt grotesk typ af afsigkommen gentleman gaf han i »Döden fadder», där han spelade den ena af de båda stråtröfvarna. Det var en rent af klassisk prestation, som säkert har få motsycken på den svenska scenen. En karaktärsfull studie var ock hans *Giboyer* i Augiers »Moderna vinglare» och »Giboyers son» och på andra områden hans *Lundestad* i »De ungas förbund» och *Bazil* i Beaumarchais' komedi »Figaros bröllop». Godmodiga och trefliga gamla herrar framställde han ock med framgång. Vi ha allt skäl ihågkomma hans figurer i flera af Frans Hedbergs lustspel, gamla assessorer och kamrerare med genuin stockholmsk färgläggning — den bästa var kanske *Kamrer Groth* i »Det skadar inte». Äfven af småroller gjorde han ofta nog en originell och karakteristisk typ — hans öfverlägsna förmåga i maskeringen var allmänt erkänd, ingen kunde så bra som han göra ett karaktärshufvud.» (Georg Nordensvan, minnesruna i Aftonbladet.)

Lagerqvist hade sin afskedsrecett på Kungl. Operan den 16 okt. 1890, då han utförde sin gamla glansroll, den ryggstyfve tullförvaltaren i »Advokaten Knifving». Vid sitt gästspel, våren 1892, utförde han endast en roll, aktören *Ölander* i »Ett resande teatersällskap». Uppträdde sista gången på scenen vid Gustaf Fredriksons 30-årsjubileum den 4 november 1892, då han utförde *Verdelets* roll i »Klädeshandlaren och hans måg». Utnämndes år 1885 till riddare af Vasaorden. Död i Stockholm den 12 jan. 1897. — Gift den 26 sept. 1846 med skådespelerskan *Johanna Charlotta Asplund* (född den 19 okt. 1825, död den 23 febr. 1902), som spelåret 1857—58 var anställd vid Kungl. Teatern och sedermera vid Mindre Teatern till 1863, då hon afgick från scenen.

Helfrid Kinmansson, född Torsslow. K. T. 1 okt. 1857 — 30 sept. 1858. K. T:ne 1 sept. 1863—30 juni 1887. K. Dr. T. gästspel 14 nov. 1894—4 febr. 1895.

Född i Stockholm den 15 jan. 1831. Föräldrarna voro skådespelareparet *Olof Ulrik Torsslow* och *Sara Fredrika Strömstedt*. Redan vid 6—7 års-åldern tog hon sina första steg på tiljan, och den lille *Giovanni* i Oehlenschlägers sorgespel »Correggio» var antagligen hennes första roll, då hon medföljde sina föräldrar på deras vinterresor i landsorten och i Finland. Äfven andra barnroller, af hvilka det alltid fanns en eller annan i den tidens repertoarstycken, spelade hon och visade redan tidigt framstående anlag. Sedan var hon borta från scenen under ett tiotal år, hvarunder hon fick en värdad uppfostran. Sexton-årig debuterade hon som *Cordelia* i »Kung Lear» 1847 på Mindre Teatern, som då innehades af hennes fader, och tillhörde sedan denna scen till 1863, med undantag af spelåret 1857—1858 då hon var anställd vid Kungl. Teatern. Hon väckte snart allmänt uppseende som teaterns ingenue och första älskarinna. Många och olika voro de roller, i hvilka hon uppträdde, och alltmer och mer intog hon publiken till sin fördel genom ett blidt och intagande behag, en renhet och naturlig enkelhet, som inom kort gjorde henne till allmänhetens gunstling. »Det låg själ i hennes framställning, där bröt fram en inre värme, som med naturens och sanningens hela allmägt ryckte äfven den motvilligaste med sig.»

Bland hennes roller på Mindre Teatern var det isynnerhet tre, som väckte verklig hänförelse. Först hennes *Valborg* i Oehlenschlägers tragedi »Axel och Valborg» (1856), där hon »gaf bilden af den nordiska ungmön, som enkelt och utan förhåvelse lydde pligtens bud.» Så hennes *Julia* i Shakespeares sorgespel »Romeo och Julia» (1859); »hon var kanske icke den glödande, passionerade italienskan, men hvad hon bättre än någon annan framställde, det var den älskande kvinnan, som med hela sin själ hängifver sig åt den hon älskar.» Slutligen hennes *Jolanta* i Henrik Hertz' dram »Kung Renés dotter» (1860), som var »något af det bästa och mest älskliga, som någon svensk scen haft att uppvisa».

Den 4 jan 1853 blef hon gift med skådespelaren *Gustaf Kinmansson*, mot hvilken hon under sin anställning vid Mindre

Teatern spelade sina flesta och mest framstående roller. — Då Mindre Teatern år 1863 under namn af Kungl. Dramatiska Teatern öfvergick till den kungl. teaterinstitutionen antog fru Kinmansson tillika med sin make dem af densamma erbjudet det engagement. Här uppträdde hon under de första åren fortfarande i de unga älskarinnerollerna, bl. a. som *Antoinette* i »Klädeshandlaren och hans mäg» och som *Laura* i »De nygifta», och ännu 1869 spelade hon *Valborg* mot sin man i Axels roll.

Kommen till fyrtiårsåldern kunde hon ej längre uppträda i de unga roller, i hvilka hon förut under ett par årtionden hänfört publiken. Hon öfvergick då så småningom till det rollfack, inom hvilket hon sedermera vann så stor berömmelse: äldre karaktärsroller. Med stigande framgång tolkade hon sedan under en följd af år än blida, hjärtevinnande äldre damer, sådana som *Stafva* i Hedbergs »Majorens döttrar», *Tant Malla* i samme författares »Mellan bjudningarna» och den beskedliga, gråtfärdiga *Sally* i Edvard Bäckströms »Evas systor», än lidande och förtryckta hustrur, såsom *Fru Guerin* i Augiers »Notarien Guerin» och *Fru Bark* i Ann-Charlotte Edgrens »Sanna kvinnor», än glada och komiska, ja rent af burleskt framställda figurer såsom *Markisinnan de Rio-Zarés* i »Dora», *Madam Rundholmen* i »De unges förbund» och icke att förglömma den med saftig komik framställda *Sarah* i »Odette» — »en öfvermogen och tämligen bedagad skönhet, med korpsvart lugg ner i ögonen, feta rosiga kinder och rödmålade läppar, iklädd en utmanande drägt i skrikande färger och bärande en pudel på armen», såsom hon i denna roll så träffande skildrats af Georg Nordensvan i hans teaterstudier »I rampljus». »Hon förstod den sällsporda konsten att vara löjväckande utan att skapa karikatyr, att vara burlesk utan att vara låg, och att till och med i själfva vrångbilden af en öfvertecknad karaktär framhålla det som kom den att bibehålla prägeln af det evigt menckliga». (Frans Hedberg.) — Som en den bjärtaste motsats till dessa hennes komiska framställningar må erinras om hennes *Sarah Mathison* i Sardous »Allt för fosterlandet», en liten obetydlig roll, som hon dock genom den gripande tragik, hvarmed hon återgaf densamma, gjorde till en af det bloddrypande dramats mera bemärkta figurer.

Det var Helfrid Kinmanssons storhet att hon aktade alla roller lika högt, att hon var trogen i det lilla och att begreppet »biroll» aldrig förekom i hennes medvetande.

Bland fru Kinmanssons öfriga roller på den kungliga scenen må framhållas hennes präktiga *Madam Röntved* i Drachmanns »Strandbybor», den halffjoskiga *Moster Lisen* i Alfild Agrells »Dömd», *Baronessan de St André* i »Skvallerherrskapet i Pont-Arcy» och *Tant Ole* i »Det nya systemet».

Vintern 1894—1895 uppträdde hon som gäst på den scen, där hon förut under fyra årtionden varit en af dess mest uppburna konstnärinnor, och där hade hon äfven sin afskedsrecett den 4 febr. 1895, då hon som *Markisinnan de Rio-Zarés* i »Dora» fick mottaga de mest öfvertygande bevis på publikens beundran och saknad.

Vid Kungl. Teaterns hundraårsjubileum den 30 sept. 1882 erhöll fru Kinmansson af konung Oscar II medaljen »Litteris et artibus».

Efter långvarig sjukdom afled hon den 12 mars 1906 å Stockholms sjukhem, där hon under sina sista år bodde.

Georg Efraim Fritz Arlberg. K. T. 1 juli 1858—30 juni 1865. K. T:ne 1 juli 1865—30 juni 1874; gästspel 1 jan.—13 febr. 1878, 10 ggr.

Född i Leksand den 21 mars 1850 (son af klockareprästen och skolmästaren, vice pastorn, s. m. komministern *Georg Arlberg* och han hustru i första giftet *Margareta Lovisa Sahlmark*). Han blef student i Uppsala 1848 och väckte redan då uppmärksamhet för sin röst och sin musikaliska begåfning, tog kameralexamen 1852 och lät därefter inskrifva sig i flera ämbetsverk. Redan efter ett par år följde han dock sin inre kallelse och ägnade sig åt scenen i det han den 9 okt. 1854 debuterade hos Stjernström på Mindre Teatern som *Farinelli* i sängkomedien »*Farinelli eller Kungen och sångaren*», och detta med en framgång som följande år växte till en verklig bifallstorm, då hans *Asmodeus* i »*Den ondes besegrare*» (första gången gifven den 27 dec. 1855) gjorde honom till en af Stockholms mest populära personligheter.

Arlbergs förste sånglärare var Julius Günther. Därefter studerade han för en tysk tenorsångare vid namn Wieser, som uppe-

höll sig i Stockholm en tid. Sedermera blef Pothier i Paris hans lärare.

År 1858 öfvergick han till Kungl. Teatern, där han den 6 okt. 1858 gjorde en glänsande debut som *Figaro* i »Figaros bröllop». Sedan följde slag i slag den ena framgången efter den andra och Fritz Arlberg framstod snart som ett mönster för konstnärlig soliditet, parad med finhet och nobless. Hans vackra väl utbildade baryton, hans dramatiska talang och hans högst fördelaktiga yttre gjorde honom till en af operascenen mest uppburna konstnärer under de sexton år som han var fast anställd där. Hans röst var visserligen ej stor, men han ägde till gengäld en intelligens och en på grundlig bildning byggd konstnärlig uppfattning, som i förening med hans medfödda fina smak, hans eleganta och nobla framträdande, gjorde honom till en af de mest framstående och sympativäckande företeelserna i hela vår teaterhistoria. Han var i besittning af en mångsidighet som skådespelare, som ej är så vanlig vid den lyriska scenen. Han löste de mest olikartade uppgifter, än djupt allvarliga, än glada och komiska. En blick på hans repertoar visar bäst denne genialiske konstnärs mångsidiga begåfning. Bland hans förnämligare roller på vår operascen må sålunda anföras: *Don Juan*, *Agamemnon* i »*Ifigenia i Aulis*», *Valentin* i »*Faust*», *Grefve de Nevers* i »*Hugenotterna*», *Mercutio* i »*Romeo och Julia*», *Kark* i »*Den bergtagna*», *Den flygande Holländaren*, *Telramund* i »*Lohengrin*», *Wolfram* i »*Tannhäuser*», *Almaviva* i »*Figaros bröllop*», *Carl V* i »*Ernani*», *Hans Heiling*, *Zampa*, *Miller* i »*Nürnbergerdockan*», *Räfklo* i »*Målaren och modellerna*», *Belcor* i »*Kärleksdrycken*», *Christiern* i »*Gustaf Vasa*», *Grefve Luna* i »*Trubaduren*», *Nelusco* i »*Afrikanskan*» och *Lord Klockburn* i »*Fra Diavolo*».

Som ett bevis på Arlbergs förmåga att äfven af den till synes obetydligaste uppgift skapa en karakteristisk figur anför Frans Hedberg i »*Svenska operasångare*», hans återgifvande af *Laërtes* lilla roll i »*Mignon*», som genom Arlbergs framställning gjorde sig så gällande. »Endast hans inträde i andra akten som den i rococokostymen stoltserande *Theseus* i *Midsommarnattsdrömen* var ett praktstycke af dristig komik, och *Laërtes* var, när Arlberg återgaf den, en af styckets skarpast framträdande karaktärer, något som han sedan icke alltid varit».

I juni 1874 afgick Fritz Arlberg från den kungliga scenen. Anledningen till hans afgang från Kungl. Teatern var en tvist mellan honom och kapellmästaren Ludvig Norman, Arlbergs svåger. Då tvisten ej kunde slitas, afgick Arlberg från sin anställning vid operascenen. Den 12 juni hade han sin afskedsrecett, då »Figaros bröllop» uppfördes med Arlberg som Alma viva, och på ett par undantag när var rollbesättningen densamma som då han debuterade som Figaro i samma opera, ty till och med friherrinnan Mina von Stedingk, född Gelhaar, hade för denna gång åtagit sig Susannas parti, »som hon gaf ypperligare än någonsin».

Sedan Arlberg lämnat Kungl. Teatern blef han en af de förnämsta krafterna vid det af Ludvig Josephson samma år upprättade operaföretaget i Kristiania. Då detta företag efter tre år upphörde, tog han det uppseendeväckande steget att under hösten 1877 uppträda som gäst på Hammerska Mindre Teatern (som då innehades af August Berndt och August Warberg), först som *Asmodeus*, hans ungdoms glansroll, som han mer än tjugo år förut kreerat hos Stjernström, och sedan som *Podestan* i Lecocqs operett »Lilla frun». I början af år 1878 uppträdde han åter på operascenen, dock endast under ett kortare gästspel, som *Almaviva*, *Don Juan*, *Grefve de Nevers* och *Alphonzo* i »Leonora». Från augusti 1878 till mars 1879 gaf han gästroller på Mindre Teatern, där han ånyo framträdde i de glada operabufforna med samma glänsande konstnärskap, hvarmed han förut återgifvit de stora operapartierna. Sålunda utförde han under nämnda spelår titelrollen i Strauss' operett »Cagliostro», *Gaspard* i »Corneilles klockor», *De Montlandry* i »Lille hertigen» och *Dom Januari* i »Sjökadetten», och Arlberg hade en ej ringa del i den stora framgången af dessa omtyckta operetter, som då voro nya. Sedan hans gästspel på Mindre Teatern upphört uppträdde han i maj 1879 på Nya Teatern (som då innehades af fru Louise Stjernström), där han utförde titelrollen i Ernst von der Reckes lyriska dram »Bertrand de Born». Sommaren 1879 kreerade han en operettroll på Djurgårdsteatern: badaren *Gregoire* i »Niniche» (första gången gifven den 26 juni), hvilken roll han spelade femtio kvällar å rad. Redan dagen efter avslutadt gästspel i nyssnämnda operett uppträdde den mångsidige konstnären som *Erik den*

fjortonde i Börjessons sorgespel, hvarmed Josephson och Holmquist den 17 aug. 1879 började sitt företag som föreståndare för Nya Teatern. Vid denna scen var Arlberg sedan fästad ända till 1883, under hvilken tid han ömsom återgaf tal och sångroller, däribland debutrollen, *Farinelli*, som han utförde den 9 okt. 1879 på 25-årsdagen af sitt första framträdande på scenen hos Stjernström, *Polonius* i »Hamlet», *Mefistofeles* i Goethes »Faust», tamburmajoren *Montabor* i Offenbachs operett »Stella», *Bellman* i »På Gröna Lund» och många andra roller af de mest skilda slag. I juni 1883 uppträdde han åter på Djurgårdsteatern i en glad operettroll, trumpetaren *Plincharde* i »Lili», och då detta gästspel den 21 juni upphörde var det hans afsikt att för alltid lämna scenen. Han var sedan i många år en ansedd och eftersökt sånglärare, först under någon tid i Köpenhamn, därefter i Stockholm och slutligen, under sina båda sista år, i Kristiania. År 1891 utgaf han »Försök till en naturlig och förnuftig grundläggning i tonbildningsläran», som väckte mycket uppseende genom träffande kritiska anmärkningar och en glänsande, ehuru väl skarp stil.

Han uppträdde dock ännu en gång efter sin sommaren 1883 beslutade afgang från scenen. Det var på Djurgårdsteatern den 26 aug. 1890 då han vid fyllda 60 år utförde *Gaspards* roll i »Cornevilles klockor». Detta hans gästspel inskränkte sig likväl på grund af heshet — måhända äfven af numera bristande röstresurser — till endast en gång.

Fritz Arlberg var äfven lycklig tonsättare: han skref bl. a. orkesterdikten »I skogen» och tonsatte dikterna »Sten Sture» och »Zwei Lieder vom Tode» m. fl. Slutligen var han en af våra yppersta librettöfversättare, hvarom tillräckligt vittna sådana mästerverk i sitt slag som texterna till Wagners »Rienzi» och »Flygande holländaren», Glucks »Orfevs», Berlioz' »Faust» m. fl.

Spelåren 1861—1866 var Arlberg regissör vid operascenen. År 1868 kallades han till ledamot af Kungl. Musikaliska Akademien.

Han afled i Kristiania den 21 febr. 1896. Enligt hans uttryckliga önskan blef han begravd på Leksands kyrkogård i Dalarne. — Sedan år 1868 var han gift med violinisten *Maria Anna Rudolfina Neruda*, född i Brünn den 26 mars 1840, syster

till den utmärkta violinisten fru Wilhelmina Norman-Neruda (sedan Lady-Hallé) och violoncellisten, professor Franz Neruda.

Carl Oscar Arnoldson. K. T. 1 juli 1858—30 juni 1863. K. T.:ne 1 juli 1863—1881. (Tjänstledig 5 nov. 1858—1 dec. 1859.)

Född i Stockholm den 4 juli 1830 (son af förste expeditionsekreteraren *Lars August Arnoldson*). Sedan han i Uppsala aflagt studentexamen 1849 och kameralexamen 1854 tjänstgjorde han som extra ordinarie i generaltullstyrelsen m. fl. ämbetsverk. Hans präktiga röst jämte en innerlig böjelse för teatern förmådde honom dock snart att lämna ämbetsmannabanan, och uppmuntrad af den framgång hans jämnåriga studiekamrat Fritz Arlberg rönt hos Stjernström vid Mindre Teatern ingick äfven Arnoldson vid samma scen, där han fick debutera den 3 dec. 1855 i samma roll som Arlberg året förut, *Farinelli* i »*Farinelli eller Kungen och sångaren*». Debuten utföll särdeles lyckligt. Hans andra debut blef som *Josef* i »*Den ondes besegrare*» den 27 dec. s. å. vid första uppförandet af detta stycke, som sedan under många år blef en af publikens favoritpjäser; och helt visst kunde Arnoldson jämte Arlberg, som spelade *Asmodeus*, tillskrifvas en stor del af detta styckes framgång. Under det han studerade sång för Julius Günther, hade han i Stjernström den praktiske och nitiske läraren i scenisk framställningskonst. Dessutom hade han af en egendomlig slump påträffat en lärare, som fastän i socialt afseende kommen på afvägar, likväl som sångare var en i hög grad framstående konstnär. Jämte Arlberg kom nämligen Arnoldson att en afton gå till Bährs schweitzeri vid Ridderhusorget, där en tysk tenorsångare Wieser uppträdde med ett tyskt sångsällskap (ett »*tarachim*», såsom det på den tiden kallades, en föregångare till en senare tids varieté). Den tyske sångarens utomordentliga stämma och mäterliga tonbildning slog lifligt an på de båda unga sångarne, och de förmådde honom att gifva dem lektioner. »Mer än en gång, under den senare tiden då Arnoldson stod på höjden af sitt konstnärsansående och sin förmåga som sångare», skriver Frans Hedberg i »*Svenska operasångare*», »tillskref han denne förolyckade vagabonds undervisning en stor del i de segrar

han vunnit och det intryck han som lyrisk skådespelare kun-
nat åstadkomma.»

I tre år kvarstod Arnoldson vid Stjernströms teater. Det blef emellertid under denna tid fråga om hans anställning vid operascenen, och medan han ännu var engagerad hos Stjernström fick han debutera på Kungl. Teatern den 13 jan. 1858 som Max i »Friskyttan». Debuten slog synnerligen lyckligt ut, och från den 1 juli s. å. blef han engagerad vid operascenen. Omedelbart därefter gjorde han en studieresa till Paris, där han fick höra den berömde tenorsångaren Roger, hvars fulländade föredrag utöfvade en hälsosam verkan på hans konstriktnig. Hans första roll sedan han blifvit anställd som operasångare var titelrollen i von Flotows opera »Alessandro Stradella». Men redan vid första uppträdandet i detta parti den 4 nov. 1858 fick han ett svårt anfall af heshet, och då han det oaktadt utförde det ansträngande partiet till slut, blef hans röst därigenom så starkt angripen, att man allmänt trodde att den härliga stämman hade gått för alltid förlorad. Han måste nu återgå till tullverket, och under ett helt år underkastade han sig en fullkomlig tysthetskur, som medförde det lyckliga resultatet att han, sedan detta för honom så svåra pröfvår tilländalupit, åter kunde beträda operascenen, hvilket skedde den 10 dec. 1859, då han med glans utförde Max' parti i »Friskyttan». Under hela sin tysthetsperiod hade han åtnjutit full lön från teatern.

Sedan denna tid kan Arnoldsons sceniska verksamhet be-
tecknas af ett beständigt framåtgående, en oafbruten utveck-
ling till ett allt större konstnärskap. »Hvad man hos Arnold-
son mest beundrade var hans sångkonst. Åt sin välklingande,
smidiga, omfångsrika tenorröst, som visserligen icke alltid haft
den betydande höjd den sedermera ägde, hade han gifvit en
utbildning, byggd på de sannaste och sundaste principer. Hans
tonansats var lika korrekt som hans artikulation och munställ-
ning, hans portamento lika välgjort som hans drill, hans
koloratur utmärkte sig för en sällsynt grad af färdighet, han
gaf ett lika lyckligt uttryck för det erotiska som för det varm-
blodiga och kraftfulla i sången. Med denna tekniska virtuositet
förenade sig intelligens i uppfattningen, manlighet och känsla
i uttrycket». (Ur dödsrunan i Nya Dagl. Allehanda.)

Under de 22 år som Arnoldson verkade vid vår operascen utförde han närmare ett femtiotal större operapartier. Af dessa må utom förut nämnda framhållas följande: *Fra Diavolo*, *Georges Brown* i »Hvita frun», *Almaviva* i »Barberaren i Sevilla», *Sandoval* i »Kronjuvelerna», *Horace* i »Svarta dominon», *Chapelou* i »Postiljonen från Longjumeau», *Huon* i »Oberon» (som ansågs vara hans mest glänsande koloraturparti), *Lyonel* i »Martha», *Merinville* i »Muraren», *Raoul* i »Hugenotterna», *Arnold* i »Wilhelm Tell», *Eleazar* i »Judinnan», *Johan af Leyden* i »Profeten», *Ernani*, *Robert*, *Manrico* i »Trubaduren», *Radamés* i »Aida», *Lohengrin*, *Tannhäuser*, *Faust* (som han utförde alltifrån denna operas första framförande i Stockholm), *Wilhelm Meister* i »Mignon» och *Romeo* i »Romeo och Julia».

De af hans skapelser, hvilka kunna anses som hans förnämsta, voro de som närmast öfverensstämde med hans egen naturell, de som kännetecknades af friskhet och en ridderlig jovialitet, sådana som exempelvis *Fra Diavolo*, *Georges Brown* och *Almaviva*. »Ty ehuru väl Oscar Arnoldson genom omständigheternas makt fördes in på hjältetenorens svåra och fordrande stig, torde det dock vara oomtvistligt att operacomiquen och det romantiska sångspelet voro de områden på hvilka han bäst och lifligast rörde sig, och inom hvilka han framstod mest till sin fördel. Bäst passade också dessa uppgifter både för hans stämmas klangfärg och för den ovanliga färdighet hvarpå han till exempel i *Almavivas* aria i »Barberaren» gaf i sanning lysande bevis, och i hvilkens återgifvande han står oupphunnen icke allenast hos oss utan, enligt många främlingars vittnesbörd, äfven i andra länder. Det var ett sannskyldigt pärlregn af de mest klara och klingande toner». (Frans Hedberg, »Svenska operasångare».)

Arnoldson blef ledamot af Kungl. Musikaliska Akademien 1865, erhöi medaljen »Litteris et artibus» 1878 och blef ridhare af Vasaorden den 1 dec. 1880, två dagar innan han å Kungl. Stora Teatern som sjökonungen *Rolf* i Hallströms opera »Vikingarne» firade 25:te årsdagen af sin verksamhet som scenisk artist, vid hvilket tillfälle han var föremål för de mest storartade hyllningar.

Under de senare åren af hans lefnad inträdde hos honom

en sjuklighet i lynnet, som mycket plågade honom — han fruktade att han skulle förlora sin röst. Och då han på våren 1881 drabbades af en magsjukdom, för hvilket onda han af läkarne tillråddes att söka bot i Karlsbad, så blef hans lynne ännu tyngre och dystrare. Ehuru motvilligt afreste han dit i början af juni nämnda år, men efter en månad kom därifrån det hemska budskapet att han den 8 juli 1881 i ett anfall af svärmod beröfvat sig själf lifvet med ett revolverskott.

Gift med *Fredrika Dorotea Dag* hade Arnoldson med henne fyra barn, af hvilka två döttrar, *Lotten* och *Sigrid*, ägnade sig åt scenen. *Lotten A.* debuterade på Kungl. Dramatiska Teatern i november 1879 och *Sigrid A.* blef sedermera den världsberömda sångerskan.

Axel Wilhelm Julius Elmlund. *K. T.* 1 juli 1858—30 juni 1863.
K. T:ne 1 juli 1863—30 juni 1888. *K. Dr. T.* 1 juli 1888—30 juni 1891.

Född i Stockholm den 12 april 1838 (son af skomakaremästaren *Sven Axel Elmlund* och *Christina Dorotea Wilhelmina Björkman*). Vid tolf års ålder antogs han, den 1 juli 1850, till elev vid Kungl. Teaterns balett och fem år därefter fick han anställning som figurant. Från den 1 juli 1856 var han jämväl elev vid den dramatiska scenen, och på samma gång han, den 1 juli 1858, antogs till pantomimdansör, fick han äfven engagement som skådespelare. Såsom pantomimdansör kvarstod han till den 1 juli 1861, men från den tiden ägnade han sig helt och hållet åt skådespelarens svåra uppgift. Ännu icke 24 år gammal fick han sin första stora roll, *Thumelicus* i *Friedrich Halms* sorgespel »Fäktaren från Ravenna», som gafs första gången den 19 nov. 1862 och under loppet af sju veckor upplefde åtta föreställningar, något den tiden icke så särdeles vanligt när det gällde ett sorgespel. Detta hans första uppträdande väckte stor uppmärksamhet och skapade början till hans rykte som framstående konstnär. Han hade en för hjälte-roller ståtlig figur och balettskolan hade gifvit honom välde öfver dess rörelser, han hade ett vackert och manligt hufvud samt en kraftig och eldig stämma. Emellertid insåg han snart att han för sin konstnärliga utbildning behöfde se äfven något annat, än som bjöds här hemma, och genom enskild välvilja

sattes han i tillfälle att göra en studieresa till Danmark, Tyskland och Frankrike, under månaderna januari—augusti 1863, hvarunder han förnämligast uppehöll sig i Köpenhamn, Dresden och Paris, där han åsåg de förnämsta af dessa städers sceniska framställningar.

Hemkommen fick han rikt tillfälle att lägga i dagen sin förmåga af individualisering och karakteristik. Han var nästan själfskrifven för de yngre hjälterollerna, och han kom in i en omgifning, där man fann sådana storheter på det högre skådespelets område som Georg Dahlqvist, Edvard Swartz och Elise Hwasser. Redan före sin studieresa hade han ju såsom Thumelicus visat sig som en förträfflig representant för denna hos oss ännu då uppburna konst; efter sin återkomst gjorde han sig ännu mera bemärkt i helt andra sceniska framställningar, där sinnets ädelhet och karaktärens styrka skulle utgöra hufvudmålet för det konstnärliga återgifvandet, och han väckte stort och rättvist bifall för sitt återgifvande af titelrollen i »Richard Sheridan», för *Bengt Lagman* i »Bröllopet på Ulfåsa» m. fl. karaktärsroller af betydelse.

Elmlunds förnämsta riktning låg onekligen åt det högre skådespelet, ehuru han äfven icke utan framgång uppträdde i det borgerliga dramat och salongskomedien. Såsom *Coriolanus* i Shakespeares sorgespel vann han onekligen en af sina största framgångar, och som *Bothwell* i Björnstjerne Björnsons »Maria Stuart i Skottland», en djärf och kraftfull, men föga sympatisk karaktär, visade han hvad han äfven på det området kunde åstadkomma. Hans ädle *Horatio* i »Hamlet» var en skapelse af renaste fullblod, och äfven hans framställning af den i sin svartsjuka nästan vansinnige *Othello* var af hög konstnärlig rang.

Bland det mycket stora antal roller som Axel Elmlund under sin trettioåriga teaterbana utförde må, utom redan nämnda, anföras följande: *Harald Hårdråde* i »Väringarne», *Sigismund* i »Lifvet en dröm», *Ranild* i »Marsk Stigs döttrar», *Alcibiades* i »Timon af Athén», *Davy* i »Ladyn af Worsley-Hall», *Georges* i »En arbetare», *Romeo* i »Romeo och Julia», *Eurysakes* i »Kungarne på Salamis», *Humbert* i »Det besegrade lejonet», *Osip* i »Danicheffarne», *Sigurd* i »Härmännen på Helgeland», *Dagward Frey*, *Hernani*, *Antonius* i »Antonius och Cleopatra»,